

Cuprins

Studiu introductiv – Scriitorul de jurnale în <i>Jurnalul de scriitor</i>	5
Notă asupra primei ediții, apărută la Editura Polirom în 1998	29
Jurnal de scriitor (1873)	31
I. Cuvint înainte	33
II. Oameni de altădată	37
III. Mediul	43
IV. Ceva personal	57
V. Vlas	67
VI. Bobul	81
VII. „O expresie buimacă”	96
VIII. O jumătate din scrisoarea „unei persoane”	104
IX. Pornind de la o expoziție	114
X. Mascatul	126
XI. Visuri și iluzii	143
XII. Pe marginea unei noi drame	150
XIII. Mici tablouri	162
XIV. Unui mentor	173
XV. Ceva despre minciună	179
XVI. Unul dintre falsurile contemporane	190
Jurnal de scriitor (1876)	205
<i>Ianuarie</i>	
Capitolul I	207

Septembrie

Capitolul I	517
I. <i>Piccola bestia</i>	517
II. Vorbe, vorbe, vorbe	523
III. Combinații și combinații	526
IV. Halate și săpun	532
Capitolul al II-lea	534
I. Oameni învechiți	534
II. Kifomokievismul	539
III. Continuarea celor precedente	542
IV. Spaime și temeri	548
V. Post-scriptum	552

Octombrie

Capitolul I	554
I. O treabă simplă, dar complicată	554
II. Citeva observații despre simplitate și simplificare	561
III. Două sinucideri	564
IV. O sentință	567
Capitolul al II-lea	570
I. O nouă fază a problemei Orientului	570
II. Cerniaev	573
III. Oamenii cei mai buni	577
IV. Tot despre „cei mai buni”	580

Noiembrie

Capitolul I – SFIOASA. Povestire fantastică	589
Din partea autorului	589
I. Cine eram eu și cine era ea	590
II. Cererea în căsătorie	596
III. Omul cel mai cumsecade din lume, dar asta n-o cred nici eu	599
IV. Planuri și iar planuri	602
V. Sfioasa se răzvrătește	605
VI. O amintire îngrozitoare	610
Capitolul al II-lea	613
I. Somnul orgoliului	613
II. Vălul a căzut deodată	618
III. Înțeleg prea bine	623
IV. N-am întârziat decât cinci minute	627

Decembrie

Capitolul I	631
-------------------	-----

I. Din nou despre o treabă simplă, dar complicată	631
II. O morală tardivă	639
III. Afirmații gratuite	643
IV. Cite ceva despre tineret	648
V. Despre sinucidere și despre trufie	651
Capitolul al II-lea	654
I. O istorie din viața copiilor	654
II. Explicație asupra participării mele la editarea viitoarei reviste <i>Svet</i>	660
III. În ce punct se află acum problema	661
IV. Un cuvânt despre „Piotr care-și face de treabă” ...	665
Jurnal de scriitor (1877)	667
<i>Januarie</i>	
Capitolul I	669
I. Trei idei	669
II. Miraje. Stunda și Redstokiștii	675
III. Foma Danilov, erou și martir rus	678
Capitolul al II-lea	685
I. Un vis de conciliere în afara științei	685
II. În Europa nu sîntem decît niște terchea-berchea	690
III. O veche istorie despre „petrașeviști”	694
IV. Satira rusă. Destelenire. Ultimele cîntece. Vechi amintiri	698
V. Sărbătoritul	705
Din partea redacției	709
<i>Februarie</i>	
Capitolul I	710
I. Falșii profeți și dogarii șchiopi, care continuă să facă luna în piața Gorohovaia. Unul dintre cei mai necunoscuți mari oameni ruși	710
II. Uriășii autohtoni și fiul umilit al „kuței”. Istoria pieii jupuite de pe spinare. Interesele majore ale civilizației și „blestamate să fie, dacă trebuie cumpărate cu un asemenea preț !” ..	715
III. Despre jupuirea pieilor în general, diverse aberații în particular. Ura față de autoritate în condițiile unei gândiri de lacheu	720
IV. Alde Metternich și Don Quijote	724

Capitolul al II-lea	728
I. Una dintre cele mai importante probleme contemporane	728
II. O „chestiune arzătoare”	734
III. Chestiunea arzătoare în Europa	738
IV. Soluția rusă a problemei	741
Răspuns la o scrisoare	745
<i>Martie</i>	
Capitolul I	747
I. Încă o dată despre faptul că, mai devreme sau mai târziu, Constantinopolul va trebui să fie al nostru	747
II. Poporul rus este chiar foarte matur pentru a înțelege corect problema orientală din punctul său de vedere	750
III. Gîndurile cele mai potrivite în momentul actual	754
Capitolul al II-lea	759
I. „Chestiunea evreiască”	759
II. Pro și contra	763
III. <i>Status in statu</i> . Patruzeci de secole de existență	768
IV. Dar trăiască fraternitatea !	774
Capitolul al III-lea	777
I. Funeraliile unui „om universal”	777
II. Un caz singular	780
III. Către corespondenții noștri	784
<i>Aprilie</i>	
Capitolul I	785
I. Războiul. Sintem mai puternici decît toți	785
II. Războiul nu este întotdeauna bici, uneori este și valoare	791
III. Este salvator singele vărsat ?	794
IV. Opinia „celui mai blind” țar în privința problemei răsăritene	797
Capitolul al II-lea	798
Visul unui om ridicol Povestire fantastică	798
Punerea în libertate a inculpatei Kornilova	818
Către cititorii mei	821
<i>Mai-iunie</i>	
Capitolul I	822

I. Din cartea de profeții a lui Johann Lichtenberger (anul 1528)	822
II. Despre scrisorile anonime injurioase	826
III. Planul unei nuvele demascatoare din viața contemporană	834
Capitolul al II-lea	840
I. Foști agricultori, viitori diplomați	840
II. Diplomația în fața problemelor mondiale	850
III. Niciodată puterea Rusiei n-a fost mai mare ca acum. O soluție ce nu depinde de diplomație	854
Capitolul al III-lea	859
I. Problema mondială a Germaniei. Germania, țara care protestează	859
II. Un om de o suspiciune genială	864
III. Și supărați, și puternici	868
IV. Armata neagră, opinia legiunilor ca nou element de civilizație	873
V. Un secret destul de neplăcut	877
Capitolul al IV-lea	880
I. Simpatizanții turcilor	880
II. Fracuri aurite. Cei direcți	883
<i>Iulie-august</i>	
Capitolul I	887
I. O conversație cu un cunoscut din Moscova. Notă pe marginea unei cărți noi	887
II. Setea de zvonuri și de ceea ce „ni se ascunde”. Expresia „ni se ascunde” poate fi de viitor și de aceea trebuie să luăm măsuri cu anticipație. Iarăși despre o familie intimplătoare	892
III. Litigiul dintre Aleksandr și Ekaterina Djunkovski, părinți, și copiii lor	900
IV. Un discurs fantastic al președintelui completului de judecată	909
Capitolul al II-lea	915
I. Iarăși despre izolaționism. Partea a opta din Anna Karenina	915
II. Mărturisirile unui slavofil	917
III. Anna Karenina ca fapt de importanță deosebită	922
IV. Moșierul care capătă credință în Dumnezeu de la un mujic	928

Capitolul al III-lea	933
I. Irascibilitatea amorului propriu	933
II. <i>Tout ce qui n'est pas expressément permis est défendu</i>	938
III. Despre faptul că poporul rus, neinstruit și analfabet, își dă seama fără greș în ce constă adevărata esență a problemei orientale	944
IV. Șocul lui Levin. Întrebări : Are distanța vreo influență asupra iubirii de oameni ? Putem fi de acord cu părerea unui prizonier turc că unele dintre doamnele noastre sînt foarte omenoase ? Ce ne învață, la urma urmei, dascălii noștri ?	949
<i>Septembrie</i>	
Capitolul I	957
I. Păguboși și ghinioniști	957
II. Un caracter curios	962
III. Așa-i și nu-i așa. O trimitere la lucruri pe care le-am scris încă de acum trei luni	965
IV. La ce se gîndește acum Austria	973
V. Cine bate la ușă ? Cine va intra ? Destinul implacabil	977
Capitolul al II-lea	982
I. Minciuna se salvează prin minciună	982
II. Moluștele luate drept oameni. Ce ne convine mai mult : cînd se cunoaște adevărul sau cînd se debitează prostii despre noi ?	986
III. O vagă aluzie la viitorul intelectualului rus. Destinul cert al viitoarei femei ruse	991
<i>Octombrie</i>	
Capitolul I	996
I. Cître cititor	996
II. O veche regulă militară, valabilă dintotdeauna ..	996
III. Aceeași regulă, dar într-o altă formă	999
IV. Cele mai mari greșeli militare pot uneori să nu fie deloc greșeli	1002
V. Doar ne-am lovit de un nou fapt, așa că n-a existat nici o greșală. Două armate – două extreme. Adevărata stare de lucruri	1006
Capitolul al II-lea	1010
I. Sinuciderea lui Gartung și eterna noastră întrebare : Cine-i vinovat ?	1010

II. Gentlemanul rus. Un gentleman nu poate rămâne gentleman până la capăt	1012
III. Minciuna este necesară pentru adevăr. Din două minciuni puse una peste alta rezultă adevărul. Adevărat să fie ?	1018
Capitolul al III-lea	1023
I. Clericalii romani la noi în Rusia	1023
II. Încercare estivală de conciliere a Vechii Polonii	1027
III. Soluția ziarului <i>Birjele vedomosti</i> . Condeie răutăcioase, și nu sprintene	1030
<i>Noiembrie</i>	
Capitolul I	1035
I. Ce înseamnă cuvântul : „terchea-berchea” ?	1035
II. Istoria verbului „a se mistui”	1037
Capitolul al II-lea	1041
I. Lacheism sau delicatețe ?	1041
II. Întimplarea cea mai slugarnică din cîte pot să existe	1048
III. Un cuvînt pe care de mult voiam să-l spun, un cuvînt cu totul aparte despre slavi	1054
Capitolul al III-lea	1060
I. Comentarii pe marginea păcii. „Constantinopolul trebuie să fie al nostru” – e cu putință așa ceva ? Diferite opinii	1060
II. Iarăși și pentru ultima oară cîteva „profeții”	1067
III. Să nu ratăm clipa	1070
<i>Decembrie</i>	
Capitolul I	1074
I. Explicația finală a unui fapt anterior	1074
II. Extras	1077
III. Denaturări și măsluirii care la unii nu contează	1079
IV. Psihologi haini și obstetricieni psihiatri	1085
V. O întimplare ce poate lămuri, cred, numeroase aspecte	1089
VI. Sînt un dușman al copiilor ? Ce poate să însemne uneori cuvîntul „fericită”	1094
Capitolul al II-lea	1100
I. Moartea lui Nekrasov. Despre cele spuse la mormîntul lui	1100

II. Pușkin, Lermontov și Nekrasov	1104
III. Poet și cetățean. Idei generale despre Nekrasov ca om	1112
IV. Martor în favoarea lui Nekrasov	1116
V. Către cititori	1120
Jurnal de scriitor (1880)	1125
<i>August</i>	
Capitolul I	1127
Cuvînt explicativ în legătură cu discursul despre Pușkin, publicat mai jos	1127
Capitolul al II-lea	1137
PUȘKIN (Eseu) Discurs rostit la 8 iunie în cadrul întrunirii Societății Iubitorilor Literaturii Ruse	1137
Capitolul al III-lea	1153
Șicane cu pretext. Patru lecții pe teme diferite cu prilejul unei lecții pe care mi-a ținut-o dl Gradovski. Cu un apel către dl Gradovski	1153
I. Despre chestiunea cea mai importantă	1153
II. Aleko și Derjimorda. Suferințele lui Aleko din cauză că mujicul rus era iobag. Anecdote	1160
III. Două jumătăți	1169
IV. Unul să se smerească, altul să se mîndrească. Furtună într-un pahar	1181
Jurnal de scriitor (1881)	1187
<i>Ianuarie</i>	
Capitolul I	1189
I. Finanțele. Cetățeanul ofensat în pielea lui Tersit. Încununarea de jos și lăutarii. Flecăreala și flecarii	1189
II. Este posibil la noi să pretinzi finanțe europene ?	1194
III. Să uităm cotidianul de dragul însănătoșirii rădăcinilor. Din nepricepere, cad în ceva spiritual	1199
IV. Prima rădăcină. În locul unui ton ferm, financiar, mă iau înainte vechile cuvinte. Oceanul. Setea de adevăr și necesitatea calmului, atât de util pentru finanțe	1203

V. Primii să spună, iar noi vom sta deocamdată deoparte, numai ca să mai prindem la minte	1210
Capitolul al II-lea	1216
I. Un birocrat spiritual. Părerea lui despre liberalii și europenii noștri	1216
II. O veche fabulă a lui Krilov despre un porc	1222
III. Gheok-Tepe. Ce înseamnă Asia pentru noi ?	1223
IV. Întrebări și răspunsuri	1228
Note	1234
Indice de persoane și publicații	1275

Ianuarie

Capitolul I

I. În loc de prefață: despre Ursa Mare și Ursa Mică, despre rugăciunea marelui Goethe și, în general, despre deprinderile rele

...Hlestakov¹¹⁸, cel puțin, mințea, mințea acasă la primar, însă un pic tot se temea că va fi luat de guler și aruncat afară din salon. Hlestakovii contemporani nu se tem de nimic și mint cu un calm desăvârșit.

Acum toți sînt de un calm desăvârșit. Sînt calmi și, poate, chiar fericiți. Puțin probabil ca vreunul dintre ei să-și dea seama ce face, fiecare acționează „simplu”, iar asta înseamnă de-acum fericire deplină. Acum, ca și mai înainte, toți sînt mincați de amor propriu, dar amorul propriu de altădată intra timid, se uita cu infrigurare în jur, cerceta fizionomiile: „Am intrat cum trebuie? Am spus ce trebuie?”. Acum, însă, fiecare intră undeva, fiind dinainte convins că numai lui îi aparține totul. Și dacă nu, nici măcar nu se supără, ci rezolvă într-o clipă situația: cred că ați auzit și dumneavoastră de asemenea bilețele:

„Dragă tătucule, am douăzeci și trei de ani și încă nu am făcut nimic; convins fiind că nu va ieși nimic din mine, am decis să-mi iau viața...”

Și se împușcă. Dar aici parcă mai e cît de cît de înțeles: „La ce bun, pasămite, să trăiești dacă nu-ți poți satisface orgoliul?”. Iar altul se uită în toate părțile, umblă încoace și încolo și se împușcă în tăcere, numai din cauză că nu are bani ca să-și ia o amantă. Asta-i chiar curată porcărie.

Presă susține că asta li se întimplă pentru că gîndesc prea mult. „Gîndește, gîndește în sinea lui și, brusc, îi cășunează

exact de unde a plănuit." Eu, dimpotrivă, sînt convins că nu gîndește nicidecum, că este absolut incapabil să-și facă o idee, este înapoiat ca un sălbatic și dacă vrea ceva, vrea din instinct, nu în mod conștient; pur și simplu, e o adevărată porcărie, fără nici o urmă de gîndire liberală.

Și în plus, nu e nici măcar întrebarea hamletiană:

„Dar frica de ce va fi acolo...”¹⁰⁹

Cîte ciudățenii sînt implicate aici! Oare asta să însemne că firii ruse îi lipsește rațiunea? Spun că-i lipsește rațiunea, nu sensul. Poți să nu crezi, dar măcar gîndește-te puțin. Sinucigașul nostru nu are nici măcar o umbră de bănuială că se numește *cu* și este o ființă nemuritoare. Parcă n-a auzit vreodată de așa ceva. Și totuși nu este nici ateu. Amintiți-vă de atei din trecut: pierzîndu-și credința în ceva, începeau imediat să creadă cu patimă în altceva. Amintiți-vă de credința fierbinte a lui Diderot, Voltaire... La ai noștri e o *tabula rasa* desăvîrșită... Și la ce bun să-l invocăm aici pe Voltaire? Pur și simplu, omul nu are bani ca să-și poată permite o amantă și cu asta, basta.

Sinucigașul Werther, punîndu-și capăt zilelor, regretă în ultimele rînduri pe care le lasă că nu va mai vedea „minunata constelație a Ursei Mari” și-și ia rămas-bun de la ea¹¹⁰. Oh, prin această mică trăsătură, ce bine s-a divulgat Goethe, care pe atunci de-abia debuta! De ce-i erau atît de dragi tinărului Werther aceste constelații? Pentru că, de fiecare dată cînd le contempla, își dădea seama că nu este nicidecum un atom și un nimic față de ele, că tot acest abis de tainice minuni dumnezeiești nu este cîtuși de puțin mai presus de gîndirea, de conștiința, de idealul de frumusețe cuprins în sufletul său și că, prin urmare, îi este egal și-l înrudește cu infinitul existenței... că doar *chipului său de om* îi datorează întreaga fericire de a sesiza gîndul măreț, care i se dezvăluie: cine este el?

„Mare Spirit, Îți mulțumesc pentru chipul de om pe care Tu mi l-ai dat.”

Iată care trebuie să fi fost rugăciunea marelui Goethe de-a lungul întregii sale vieți. La noi, acest chip dăruit omului este spart extrem de simplu și fără nici un fel de tertipuri nemțești, iar de la Urse, nu numai de la cea Mare, ci și de la cea Mică, nimeni nu se gîndește să-și ia rămas-bun și, chiar dacă i-ar trece prin minte, n-ar face-o: tare rușine i-ar fi.

— Despre ce ați început vorba? mă va întreba cititorul mirat.

— Am vrut și eu să scriu o prefață, pentru că nu se poate așa, fără nici o prefață.

— În acest caz, mai bine explicați-ne tendința dumneavoastră, convingerile, spuneți-ne ce fel de om sunteți și cum de ați îndrăznit să anunțați apariția unui *Jurnal de scriitor*?

Dar acest lucru este foarte dificil și văd că nu sint expert în scrisul prefețelor. Poate că o prefață este la fel de greu de scris ca și o scrisoare. În privința liberalismului (în loc de „tendință”, voi folosi direct termenul de „liberalism”), în privința liberalismului pot spune că Anonimul¹²¹, știut de toată lumea, într-unul din recentele sale foiletoane, referindu-se la felul cum a celebrat presa noastră revelionul noului an 1876, spune printre altele, nu fără sarcasm, că totul a decurs destul de liberal. Îmi pare bine că a dat aici dovadă de sarcasm. Într-adevăr, în ultimul timp, pretutindeni, liberalismul nostru s-a transformat fie într-un meșteșug, fie într-o deprindere rea. Adică, n-ar fi în sine o deprindere rea, însă la noi s-a ajuns cumva la asta. Și e chiar ciudat: s-ar părea că liberalismul nostru face parte din categoria liberalismelor pacifiste, pacifiste și pacificate, ceea ce, după mine, e foarte rău, căci chietismul s-ar putea dovedi cel mai puțin în stare să se acomodeze cu liberalismul. Și totuși, în pofida acestei liniști, apar pretutindeni simptome indubitabile, care ne arată că în societatea noastră, încetul cu încetul, se pierde complet diferențierea între ceea ce este liberal și ceea ce nu-i deloc liberal, și că în acest sens lucrurile încep să se încurce foarte tare, existind chiar și cazuri de extremă confuzie. Pe scurt, în loc să devină mai liberi, liberalii noștri parcă s-au legat cu funia de liberalismul lor și, de aceea, profitând de această situație curioasă, voi trece sub tăcere detaliile liberalismului meu. Dar voi spune că, în general, mă consider mai liberal decât toți, măcar pentru simplul fapt că nu vreau nicicum să mă liniștesc. Însă ajunge cu asta. Și dacă ar trebui să mă definesc, adică să apreciez ce fel de om sint, m-aș putea exprima cam așa la adresa propriei mele persoane: „*Je suis un homme heureux qui n'a pas l'air content*”¹²², adică, în traducere: „Sint un om fericit, dar nemulțumit de cite ceva”...

Cu asta închei prefața. De fapt, nu am scris-o decît de formă.

II. Un viitor roman. Iarăși „O familie întâmplătoare”¹²³

La clubul artiștilor s-a făcut un brad de Crăciun și un bal pentru copii, iar eu m-am dus să mă uit la copii. Și mai înainte mă uitam întotdeauna la copii, dar acum le acord o atenție specială. De mult mi-am fixat ca ideal scrierea unui roman despre copiii ruși din zilele noastre și, bineînțeles, și despre tații lor de acum, în prezentele lor relații reciproce¹²⁴. Poemul¹²⁵ este gata și a fost conceput de la bun început, așa cum trebuie să procedeze întotdeauna un romancier. Pe cât posibil, voi lua părinți și copii din toate straturile sociale și-i voi urmări pe copii de la vîrsta cea mai fragedă.

Acum un an și jumătate, cînd Nikolai Alexeievici Nekrasov m-a invitat să scriu un roman pentru revista *Otecestvenniie zapiski*, era cît pe-aci să-mi încep atunci romanul *Părinți și copii*, însă m-am abținut și, slavă Domnului, bine am făcut: nu eram pregătit. Deocamdată n-am scris decît *Adolescentul*, această primă încercare a gândirii mele. Însă aici copilul a ieșit deja din copilărie și apare doar ca un om neformat, care dorește, sfios și îndrăzneț, să facă primul său pas în viață, cît mai repede. Am ales un suflet inocent, dar murdărit deja de teribila eventualitate a depravării, de ura precoce pentru existența sa de tot nimicul și „întimplătoare” și de acea larghețe, cu care sufletul său neprihănit acceptă de-acum conștient viciul în gândurile sale, îl păstrează de-acum în inima sa, îl admiră în visele sale încă sfioase, care însă încep să fie îndrăznețe și furtunoase; este o ființă abandonată și lăsată să se bizuie doar pe propriile forțe, pe propriul discernămint și, ce e drept, pe grija lui Dumnezeu. Așa sînt avortonii societății, membrii „întimplători” ai unei familii „întimplătoare”.

Recent, toată lumea a citit în ziare despre asasinarea țigoveței Perova și despre sinuciderea ucigașului ei. Trăiau în concubinaj; el era muncitor la o tipografie, dar își pierduse slujba; ea luase un apartament cu chirie și subînchiria camere. Au intervenit neînțelegeri. Perova l-a rugat s-o lase. Caracterul asasinului era dintre cele mai moderne. „Dacă nu-i a

mea, nu-i a nimănui." I-a dat cuvîntul că o „lasă” și noaptea a injunghiat-o sălbatic, după un plan bine chibzuit, premeditat, apoi și-a curmat și el viața, injunghindu-se. În urma Perovei au rămas doi copii, doi băieți de doisprezece și nouă ani, nelegitimi, pe care nu i-a făcut cu ucigașul, ci îi avea încă dinainte de a-l fi cunoscut. Femeia îi iubea. Amîndoi au fost martori cum, de cu seară, el i-a făcut o scenă groaznică mamei lor, a chinuit-o cu reproșuri și a adus-o în pragul leșinului; au rugat-o să nu meargă în camera lui, dar ea s-a dus.

Ziarul *Golos* lansează un apel public pentru ajutorarea „orfaniilor nefericiți”, dintre care cel mai mare învață la Gimnaziul nr. 5, iar celălalt încă nu merge la școală. Iată din nou o „familie intimplătoare”, din nou copii cu o impresie sumbră în suflet. Tabloul sinistru va rămîne pentru totdeauna în sufletele lor și încă din aceste zile le poate submina dureros mîndria fragedă,

„...cînd ne sînt noi
Toate impresiile vieții¹²⁶,”

iar din această dilemă peste puterile lor, vor avea parte de rănirea timpurie a amorului propriu, de roșeața unei false rușini pentru trecut, de o ură surdă, ascunsă în suflet, față de oameni, și asta poate pentru totdeauna. Să binecuvînteze Domnul viitorul acestor copii nevinovați, fie ca ei să nu înceteze a-și iubi nefericita mamă toată viața, fără să-și reproșeze și fără să se jeneze de acest sentiment. De ajutat, însă, trebuie să fie ajutați, neapărat. În această privință societatea noastră este nobilă și sensibilă. Oare să nu mai frecventeze gimnaziul, dacă tot l-au început? Se spune că cel mai mare nu va renunța, că viitorul lui ar fi cumva asigurat. Dar cel mic? Oare se vor colecta vreo șaptezeci sau o sută de ruble pentru ei și pe urmă vor fi uitați? Mulțumim și ziarului *Golos* că ne aduce aminte de acești nefericiți.

III. Bradul de la clubul artiștilor. Copiii care gîndesc și copiii scutiți de greutate. „Tinerețea mincîcioasă.” Uicele. Adolescenții care dau din coate. Grăbitul căpitan de la Moscova

Desigur, nu voi descrie amănunțit bradul și dansurile de la Clubul artiștilor; totul a fost descris demult și la momentul oportun, încît și eu am citit cu mare plăcere prezentările făcute în alte foiletoane. Voi spune doar că mult timp înainte de asta n-am frecventat nici o întrunire, trăind retras vreme îndelungată.

La început au dansat copiii, toți în costume adorabile. E foarte interesant de observat cum noțiunile cele mai complexe se înrădăcinează cu totul pe neobservate în mintea copilului și el, nefiind încă în stare să asocieze două idei, înțelege uneori de minune cele mai profunde lucruri ale vieții. Un savant german a spus că fiecare copil, ajungînd la vîrsta de trei ani, își însușește deja o treime din ideile și cunoștințele cu care, bătrîn, va intra în mormînt. La club au fost chiar și copii de șase ani, dar știu precis că ei înțelegeau perfect de ce și pentru ce veniseră aici, gătiți în hăinuțe atît de scumpe, în timp ce acasă umblă murdari (avînd în vedere veniturile actuale ale claselor de mijloc, nu se poate să nu umble murdari). Mai mult, ei, desigur, înțeleg că exact așa trebuie să fie, că situația nu este nicidecum o anomalie, ci o lege normală a naturii. Bineînțeles, nu sînt în măsură să se exprime astfel, dar o știu în sinea lor, iar asta este, totuși, o idee extrem de complexă.

Dintre copii mi-au plăcut mai mult cei foarte mici; erau grozav de drăguți și dezinvolți. Dezinvoltura celor mai mari avea și ceva impertinent. Se înțelege, cei mai dezinvolți și mai veseli erau cei care în viitor vor îngroșa rîndurile mediocrităților lipsite de talent, dar asta-i de-acum o regulă generală: mediocritatea este întotdeauna dezinvoltă, atît la copii, cît și la părinți. Copiii cei mai dotați, cei mai deosebiți sînt întotdeauna și cei mai rezervați și, dacă sînt veseli din fire, atunci caută neapărat să-i conducă și să-i comande pe ceilalți. Păcat și că acum copiilor li se oferă tot felul de facilități, nu numai în ce privește învățatura și însușirea cunoștințelor, ci pînă și în